

նել . բայց պատուհաններ ալ ունի , որոնց մէջ ուխտաւորները կեցած՝ իրենց աղօթքը կ'ընեն : Սահմէտին քով թաղուած են նաև իր երկու բարեկամները , որ իր առաջին խալիֆէները կամ յաջորդներն եղան : Թէ որ ուխտաւոր մը Սիւննի աղանդէն ըլլայ , Սահմէտին հոգւոյն համար աղօթք ընելէն ետե՛ կ'աղօթէ նաև երկու խալիֆէներուն հոգւոյն . բայց թէ որ Շիա աղանդէն ըլլայ՝ որ չեն ընդունիր ան խալիֆէները , միայն Սահմէտին համար աղօթելէն վերջը՝ մէկդի կ'երթայ : Երկրթէ վանդակէն կախուած էին՝ Սահապիներուն կողպտելէն առաջ՝ հարիւր հատ ոսկի կանթեղ , ու միշտ վառած կը մընային . Սահմէտի գերեզմանին ու քովի եղած մզկիթին պահպանութիւնը յանձնուած է քառասուն ներքինիներու , որոնց ընտրութիւնը թագաւորական դռնէն կ'ըլլայ , և կ'ըսուին Քարաւ կամ աւելածու . ասոնք կարգաւ՝ ձեռուընին նիզակով պահպանութիւն կ'ընեն գերեզմանին ու մզկիթին :

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՎԻԻՔ ՀԻՐԱԿԱՅ

Ի չեն երբէնք յայնի առաքելի մանկանց :

ՍԵՎՈՒՍԻ յընկերակցացն 'ի զառ 'ի վեր փոքու բլրակին ոչ ինչ կարի 'ի բացեայ յիւրմէ խրճիթէն՝ նստէր վարանական հովիւն Սեհենդակ , և խաչինք նորա լուիկ շուրջ գային զնովալ : Սիրտ իւր անդուլ 'ի հիւզ անդր ձգտէր՝ ուստի ելն զայն օր յոչ կամաց , և առ 'ի պէտս ևեթ հօտին , և աչք իւր խորշին իմն դառնալ ընդ այն կողմն հայել . հատանէր անցանէր ըզձիւքն ընդ անձուկ հովիտն որ անջըպետէր ընդ հիւզն և ընդ բլուրն , և յահէն ընկրկեալ մնայր . զի հիւան-

դագին եթող յանկողնի զՕարմուհի զամուսինն իւր . « Եւ տակաւին , ապէր 'ի տրտմութեան իւրում , տակաւին ոչ ոք 'ի մանկաւոյն երևեցաւ . գուցէ դարձեալ զայրացան խիթք անհնարին ցաւոյ Օարմուհի հեայ , և չկամիցին որդիքն քեցել 'ի ցանկալի մօրէն . գուցէ և ինքնին առ գութ ինչ չկամիցի տրտմեցուցանել զիս , և վասն այնորիկ չարձակիցէ զմանկունսն . . . Սհա ոչ բազում ժամք են յորմէ հետէ թողի զմայրն և զորդիս 'ի լաց 'ի միասին , և թուիմ յաւուրց բազմաց անջատեալ հեռացեալ 'ի նոցանէ . . . Յարուցեալ երթայց տեսից զողջոյն նորա . . . այլ ում թողից զհօտն , զի ոչ ոք է աստ յընկերաց իմոց . և ընդ իս տանել զիս լինիցի , զի ինքնին Օարմուհի թախանձեաց զիս և ասէ . երթ դու Սեհենդակի իմ , արածել զիս չինսն , և մի դարձցիս այսր մինչև յիջանել ստուերաց . և որ բնակէն յերկինս տեսցէ վասն իմ . բայց եթէ կոչ առ յինէն հասցէ քեզ . . . Սոռացան արդեօք մանկունք զպատուէրն զոր ետու նոցա դադտ ծանուցանել ինձ . . . Եւ զինչ որ շարժինդ անդանօր 'ի հեռաստանէ . միթէ նոքա՞ , որդեակքն իմ . . . բայց ոչ , ստուերք են ծառաստանին . . . Եւ մահ Ստուած , եթէ երբէք հաճոյ եղեն քեզ նուէրք անդրանկաց օգեացս զոր մատուցանէի քեզ , եթէ ամուսնիցին զունկն քո համբերատար հեծութիւնք Օարմուհեայ , և քաղցր մաղթանք որդեկաց իմոց , պահեա զնա աղաչեմ կենդանի մինչև իցեմ ես . պահեա մատաղ որդեկաց իմոց զմայրն իւրեանց բարի . . . պահեա Ստուած , զօրհնութիւն տան իմոյ , զառաքելի զաղախին քո . . . Եւ ծածկեալ զերեսս իւր ունենաւն ելաց լալիւն մեծ . և իբրև անագան ուրեմն զաչսն յետին ցողով արտասուաց 'ի վեր յերկինս ուղղէր , ահա ետես , և ոչ ևս պատիրք աչաց :

ոչ ևս ստուերը ծառոց, այլ զուարթունք մի թարք ամայութեան իւրոյ, հարմիկ և Սամիկ սիրելիք, կայտառ մանկունք դեռատիք, որոց ձեռն 'ի ձեռն տուեալ, և 'ի մեծէ ուստեք 'ի կրից երագեալ, որպէս էրկարծել զան բաւականսն յայնքան ընթացս զփափուկ գարշապարսն, զթուխ գիտակս յուսն ծեծելով, և զցիր բազմութիւն համասարամ ծաղկանց առ ոտն կոխելով, մերթ անկեալք գլորեալք և մերթ յարուցեալք և կանգնեալք, մերթ ծածկեալք 'ի պարարտարօտ մարգան և մերթ 'ի վեր երեւեալք, և անցեալք նախ ընդ խորն և ապա ընդ զառ 'ի վեր հովտին, և ընդ բովանդակ կարմրորակ դէմն և ընդ հօլանի լանջն վիժակս ջերմն քրտանց հոսեցուցեալ, թասելով և կայթելով ելին հասին արկին զանձինս 'ի գիրկս հօրն իւրեանց, և « հայրիկ, մայր մեր, մայր մեր . . . » Եւ այլ ինչ արտաբերել ոչ կարէին՝ հատկեալ ձայնիցն և շնչոյն։ Իսկ Սենհակայ զերկոսին միանգամայն զփոքրկունսն 'ի գոգ ժողովեալ, « Օհնչիցէ, զի եղև մօր ձերում, հարցանէր ստեպ, ասացէք որդեակք իմ, ասացէք փութով։

— Սայր մեր ապաքինեաց, լուծան 'ի սպառ խիթք ցաւոց նորա, և այժմ քեզ սպասեալ մնայ հայր։

Համբուրել զորդեակսն և յառնել, գումարել զհօտն, տալ զաջ իւր 'ի հարմիկ և զձախն 'ի Սամիկ և դէմ դնել 'ի հիւղն, զայն ամենայն միոյ վայրկենի գործ արար Սենհակայ ընթանայր և ընթացուցանէր զմանկունսն, և հարցանէր. « Եթէ գիտիցէք մանկունք, որով օրինակաւ զերծաւ մայր ձեր 'ի սաստիկ ցաւոցն։

— Եւ կարի իսկ քաջ, ասէ հարմիկ. թող պատմեսցէ քեզ Սամիկ, մինչ ես հաւաքեցից ճեպով ծաղկունս ինչ մօր մերում և քեռ։

Եւ Սամիկ ասէ. « Սինչ դուն բաժանեցար 'ի մէնջ հայր լալով ընդ առաւօտն, և մեք բոլորեալ զմահ-

ճաւ մօր մերոյ լայաք, Վաջաջ եղբայր մեր եղեալ էր զձակատն 'ի սնարս բարձին, և զերեսս իւր ծածկեալ անշարժ կայր, և քոյր մեր առնմին, և մեք մի աստի և մի անտի աղօթեաք լուռ. և ահա յանկարծ յարեաւ Վաջաջ, և մեզ ինչ ոչ ասացեալ ել արտաքս. բայց զդառնալն ոչ անագանեաց՝ բերեալ ընդ իւր բռամբն բանջար ինչ խոտոյ, զորմէ ասէր թէ քննեալ և 'ի վերայ հասեալ էր յառաջագոյն, զի յորժամ ցաւս ինչ ունիցին դառինքն՝ խնդրեն զայն և ուտեն և բժշկին. զայն վաղվաղակի տուեալ քեռ մերում եռացուցանել 'ի ջուր աղբերն, և ջերմաջերմն արբոյց մօր մերում, մինչդեռ շոգի բովանդակ ծածկէր զերեսս նորա առ 'ի մէնջ. էարբ, հայր, և 'ի քուն եղև անդորր, քան զի մեր արտաքս ելեալ և աղօթեաք անձայն առ այն զոր Սամահ կոչես դու, և մայր մեր՝ Վարձրեալ. և իբրեւ ժամք երկու անցին՝ կոչեաց զմեզ քոյր մեր 'ի ներքս 'ի սենեակն, և ահա մայրն նստեալ էր կանգուն 'ի մահձին և օրհնէր Վաջաջ, զի յաղօթել իւրում առ Սամահ անկեալ էր 'ի սիրտ նորա ելանել զխոտոյն և բերել զդեղն կենդանատու։ Իսկ մեք այն ինչ համբուրեալք 'ի նմանէ, փութացաք առ քեզ . . .

— Եւ նա ինքն մայր մեր, գոչեաց հարմիկ, և թափեալ զձեռս իւր յաջոյ հօրն՝ ընթացաւ 'ի գիրկս Օարմուհեայ. որոյ յեցեալ 'ի Վաջաջ և 'ի դուստրն իւր կայր 'ի սեամս հիւղին, և ողջունէր 'ի հեռուստ զՍենհակայ։ Եւ առ հասարակ ծնողացն և որդւոց գիրկս զմիմեամբք արկեալ օրհնէին զտուիչն կենաց և առողջութեան. և մանկտեակքն առեալ փունջս փունջս ծաղկանց սրբութիւն ընդ օդս և 'ի գլուխս մօրն իւրեանց և քեռ։ Վաջաջ միայն 'ի լուր օրհնութեանց հօրն և գովեստից առաքինութեան իւրոյ շիկնեալ կայր 'ի թիկանց Օարմուհեայ. քանզի

այսպէս բնաւորեալ էր պարկեշտն առաքինութիւն 'ի դարս անդ հարցն մերոց՝ զծաղկանց բերել զտիպ, որ էթ է գլխովին բացեալ յերեւան ածիցեն զպայծառութիւն իւրեանց հանգէպ ականն արեւու, 'ի մօտոյ իսկ գունաթափ լինին և զրաւին յանուշահոտ բուրմանէն. իսկ ընդ մայրենի տերեօքն քօղարկեալ, անվթար պահին 'ի գեղն: Բայց Եթէ հենդակայ արտաքս զնա ձգեալ և գիրկս ածեալ անդրանկանն իւրում, եղ զձեռս իւր 'ի գլուխնորա. 'ի վեր հայեցաւ և ասէ. « Եւ իցեն երկինք հանապազ առաքինւոյ սրտին Բաջաջայ, և յաւելցեն Օարմուհեայ այդպիսի որդիս »:

— Եւ հօրն ևս իւրեանց նմանակս, յաւել պարկեշտութիւն:

— Կեցցեն ծնողք մեր անձկալիք, գոչեցին միաձայն որդիքն չորեքին:

— Զաւերժ կեցցեն անբիծք և անարատք մանկունք մեր, կրկնեցին շրթունքն ծնողականք:

Եւ իբր 'ի բազմանուագ գործեաց միաձայնութիւն երգոց՝ ուխտ ամենեցուն սրտից առ հասարակ վերանայր սլանայր ընդ երկինս:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ֆրանսիայի բարոյական առաքնները:

ԳԻՏԵՆ՝ ինչու համար քու դրացիդ երկու տեսակ կերակուր կ'ուտէ, ու դուն չոր հացով կ'ապրիս: — Ասան զի անիկայ խանութը նստած՝ բանին գործին հետ էր, ու դուն կամ դեռ պառկած էիր, կամ զբօսաբնի՝ խաղի հետ էիր: Աւշ ձամբայ որ ելլես՝ հարկաւ պէտք է որ վազելով քալես. անով շուտ կը յոգնիս ու քիչ գործք կը տեսնես:

Նարտարութիւն բաղդին աջ ձեռքն է, չափաւորութիւնը ձախ ձեռքն է:

Օւռարձութիւնը իրմէ փախչողին ետեւէն կը վազէ:

Եթէ շուայլութենէ աւելի ցաւալի է՝ ժամանակի կողմանէ շուայլ ըլլալը. ժամանակը ազնիւ թել մըն է որ անով մեր կեանքը կը հիւսուի:

Քանի որ կեանքերնիս առաջ երթալով վրայ է, ծուլութիւնը այնպէս ծանր ու կաղալով կը քալէ որ աղքատութիւնը շուտ մը վրայ կը հասնի, թէպէտ և առաջ շատ հեռու ըլլար:

Յօսուով ապրողը՝ նեղութեամբ կը մեռնի. անոր համար ով որ ժառանգութիւն չունի՝ տասը մատովը թող աշխատի որ ստակ գտնէ:

Նոյլին համար ամէն բան դժուար է. գործունէին առջևը արգելք չկայ:

Նարտար մարդը իր պարտքերը կը վճարէ. վախկոտը վրայէ վրայ կը դիզէ:

Նոյլը եզներն ու արօրը կը ծախէ, գործունեայ մարդը գինին ու պատուական բերքերը:

Եւ զէս իմանալ թէ ինչ է ստակ ըսածդ. ուրիշէն քիչ մը բան փոխ առ, ու կը տեսնես թէ որչափ նախատեսաց ու նեղութեանց մէջ կ'իյնաս, անանկ որ հազիւ կրնաս ազատիլ:

Ով որ շատ պարտք կ'ընէ, իր ազատութիւնը ձեռքէն կը հանէ, ու հազար նեղութեան մէջ կ'իյնայ:

Եւ ինչ աղէկ է իրիկունը առանց կերակուր ուտելու պառկիլ, քան թէ առաւօտը պարտքով ելլել:

Բանը ծախքերը երբոր շատնան մեծամեծ ժառանգութիւններ կը հտցնեն:

Եւ չորդ բաներ գնողը՝ հարկաւորները կը հարկադրի ծախելու:

Ստակ մը ծախելէդ առաջ մատուրներուդ մէջ մէյմը պտըտցուր, ու մտածէ թէ որչափ աշխատեր ես անիկայ վաստակելու:

Եւ զէս որ գործքդ առաջ երթայ, անձամբ գնա. չես ուզեր նէ՝ ուրիշ խրկէ:

Տիրօջ աչքը ձեռուններէն աւելի բան կը տեսնէ:

Քիչը կրկնուելով կը շատնայ:

Գատարկութիւնը ժանգ մըն է որ